

Sophie Theodora van Put – van Motman

Maswati, Afdeeling Bandoeng, Indonesië 7 mei 1910 – Delft, Nederland 31 december 1956

Een korte levensgeschiedenis

Mei 2025

Mr.drs. J. H. van Put

Opgedragen aan haar kleinkinderen Julian, Nick †, Rhemie, Patrick, John, Roos-Marie, Ralph Paul, Monique, Victoria, Penelope, Virginia, Stephan, Mitchell, Yvo en Florence van Put.

Copyright 2025 J.H. van Put

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar worden gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

INHOUD	blz.
Voorwoord	5
Hoofdstuk 1 Geboorte en Jeugd	6
Hoofdstuk 2 Huwelijk en gezinsleven tot inval Japan in Nederlands-Indië	6
Hoofdstuk 3 Internering	11
Hoofdstuk 4 Periode na hereniging tot emigratie naar Nederland	11
Hoofdstuk 5 Aankomst in Nederland en eerste verblijf in Nederlands Nieuw-Guinea	13
Hoofdstuk 6 Na één jaar verlof in Nederland	23
Hoofdstuk 7 Definitief terug naar Nederland	23
Hoofdstuk 8 Eigen herinneringen aan Sophie Theodora van Put – Van Motman	24
Nawoord	24

BIJLAGEN

Uittreksel uit het Byregister tot inschrijving der acten van Geboorten gehouden te Bandoeng in het jaar negentien honderd en veertien.- No. 38.-	25
Getuigenschrift derde klas Mulo-Afdeeling der Algemeene Middelbare school te weltevreden en Cijferlijst	28
PROCES-VERBAAL VAN EEDS-AFLEGGING	30
UITTREKSEL uit het Register der beschikkingen van het Hoofd van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst van 15 juni 1928 (Bewijs van tewerkstelling)	32
UITTREKSEL uit het Register der Beschikkingen van het hoofd van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst van 30 mei 1929	33
UITTREKSEL uit het Register der Beschikkingen van het Hoofd van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst van 13 juli 1929	37
Uittreksel uit het Register tot inschrijving der acten van Huwelijken en echtscheidingen gehouden te Bandoeng in het jaar negentien honderd negen en twintig	41
Huwelijksfoto d.d. 30 oktober 1929	45
UITTREKSEL uit het Register der Besluiten van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, BUITENZORG den 15den November 1929	46
UITTREKSEL uit het Register der Beschikkingen van het Hoofd van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst, Bandoeng, den 26sten November 1929	48
PROCES-VERBAAL VAN EEDS-AFLEGGING van 30 november 1929	51
Uittreksel uit het Register der Beschikkingen van het Hoofd van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst, Bandoeng, den 7en Maart 1930	53
UITTREKSEL uit het Register der Beschikkingen van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst, Bandoeng, den 23sten Juli 1930	57
Uittreksel uit het Register der Beschikkingen van het Hoofd van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst, Bandoeng, den 6den Augustus 1931	60

Uittreksel uit het Register der Beschikkingen van het Hoofd van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst, Bandoeng, den 29sten Juli 1932	64
UITTREKSEL uit het Register der besluiten van den Directeur van Gouvernementsbedrijven, BANDOEG, den 14den October 1932	68
UITTREKSEL UIT DE BESCHIKKING VAN DEN DIRECTEUR VAN VERKEER EN WATERSTAAT, BANDOENG, den 2en Mei 1935	70
BESLUIT van DE MINISTER VOOR UNIEZAKEN EN OVERZEESE RIJKSDELEN, a.i. van 8 oktober 1951	71
UITTREKSEL uit het register der Besluiten van de Directeur van Verkeer en Waterstaat , Batavia-G, 1 november 1946.	72
UITTREKSEL uit het register der besluiten van den Directeur van Verkeer en Waterstaat, ddo. 27 Juni 1946 No. 197/ptt/pz.	74
UITTREKSEL uit het register der besluiten van het Hoofd van de Post-, Telegraaf-, en Telefoondienst Batavia-C.. 2 October 1947	76
Bijlage: 1.- Tandjongpinang, 20 April 1948.-	79
UITTREKSEL uit het Register van de Besluiten van de Secretaris van Staat, Hoofd va het departement van Verkeer, Energie en Mijnwezen, BATAVIA-C, 25 Mei 1948.-	81
Verklaring (vergunning) No.: CBB/P.18/489/ID7/E Batavia, 15 Juli 1948	83
Besluit van DE MINISTER VOOR UNIEZAKEN EN OVERZEESE RIJKSDELEN van 1 april 1950	84
Besluit van DE FUNGEREND GEDELEGEERDE VAN DE REPUBLIK INDONESIA SERIKAT VAN 15 Juli 1950	87
Besluit van DE MINISTER VOOR UNIEZAKEN EN OVERZEESE RIJKSDELEN van 18 Juli 1951	88
Brieffe van het Ministerie voor Uniezaken en Overzeese Rijksdelen van 20 april 1950	89
Besluit van De Directeur, Hoofd van de Dienst van Economische en Technische Aangelegenheden van 10 januari 1951	90
AFSCHRIFT uit het Register van Besluiten van de Dienst voor Economische en Technische Aangelegenheden ddo. 20 Juni 1953. No.: 1-PZ-53-193 Hollandia, 20 Juni 1953.-	95
AFSCHRIFT uit het Register van Besluiten van de Dienst voor Economische en Technische Aangelegenheden ddo. 20 Juni 1953. No.: 1-PZ-53-193 Hollandia, 20 Juni 1953.-	
Tijddlijn en woonplaatsen van Sophie Theodora van Put – Van Motman	98

Voorwoord

Vandaag 31 december 2024 is het de 68ste sterfdag van mijn moeder, Sophie Theodora van Put – van Motman. Sinds haar overlijden heb ik zowel op haar geboortedag als haar sterfdag haar graf bezocht. Vandaag maak ik echter een uitzondering omdat ik besloten heb ook over haar een boek te schrijven. Veel informatie heb ik niet, want de meeste van haar kinderen zijn overleden en kan ik geen informatie meer vragen. Enkele jaren geleden heb ik een boek geschreven over de echtgenoot van mijn moeder, Willem Emile van Put. Dat had ik mijzelf beloofd, omdat hij een heel bijzondere man was. Maar ik heb lang geaarzeld een boek over mijn moeder te schrijven, vooral omdat ik zo weinig informatie over haar heb. Zij overleed immers toen ik zeven jaar oud was. Feitelijk heb ik zelf maar vier jaar met haar mee mogen maken. Ik heb evenwel veel fotomateriaal kunnen verzamelen. Het grootste deel van mijn boek zal dan ook bestaan uit foto's waarop mijn moeder is afgebeeld.

Ik draag dit boek bewust op aan de kleinkinderen van mijn moeder hoewel zij geen van hen heeft mogen ontmoeten. Zij heeft nog wel gezien dat Joke, de vrouw van Hugo van Put, mijn oudste broer, in verwachting was van Julian van Put.

In 2024 verscheen een boek over de Familie Van Motman 1600 – 2023. De informatie die erin staat over mijn moeder is niet helemaal juist. Dat vormde voor mij ook een aanleiding om een wat juister en vollediger informatie te publiceren over mijn moeder.

Hoofdstuk 1 Geboorte en Jeugd

Uit een uittreksel uit het Byregister tot inschrijving der acten van Geboorten gehouden te Bandoeng in het jaar negentien honderd en veertien.- No. 38.- blijkt onder meer dat de voornaam van mijn moeder Sophie is en niet Sophia zoals vermeld in het boek over de Familie Van Motman 1600 – 2023. Zij is inderdaad geboren uit een buitenechtelijke relatie van een inlandsche vrouw zonder beroep en Theodorus Gerardus van Motman. De tweede voornaam van mijn moeder is Theodora, zo blijkt uit genoemde acte en daarmee is zij vernoemd naar haar vader, die haar vervolgens heeft erkend. Sophie is geboren om vijf uur in de middag van de 7de mei 1910 in Maswati, afdeling Bandoeng van het voormalig Nederlands-Indië, thans Indonesië (eiland Java). Liza die op het moment van het verlijden van de actie zevenentwintig jaar was, heeft met de erkenning ingestemd. Een van de getuigen was Robert van Motman. Hij was toen zesentwintig jaar oud en werkte als klerk bij de dienst der Staatsspoorwegen. Zie voor eventuele verdere informatie de bijlagen.

Over haar jeugd is mij weinig tot niets bekend. Dat komt simpel door het feit dat ik in 1949 ben geboren, dus 39 jaar nadat mijn moeder is geboren.

Wat wel is overgebleven is een origineel getuigschrift afgegeven door ‘de Commissie, bestaande uit den Directeur en de onderwijzers der derde klasse van de 2^e openbare Mulo-afdeeling der Algemeene Middelbare school te Weltevreden’. Zie de bijlagen. Het getuigschrift is op 16 mei 1928 onder andere door de voorzitter van genoemde commissie ondertekend. Mijn moeder heeft dus tot haar tot vlak na haar 18de verjaardag op school gezeten. Haar toenmalige woonadres heb ik niet kunnen vinden. Wel het adres van genoemde Mulo-afdeling. Dat was toen Hospitaalweg 32, Weltevreden, Bandung, Indonesië.

Mijn moeder had een duidelijk B-pakket met wiskunde, natuurkunde en biologie (natuurlijke historie). Mijn vader vertelde dat zij goed was in Fransch (eindcijfer 8) en dat zij hem hielp als er een tekst in het Frans moest worden gemaakt.

Haar vier kinderen die na haar huwelijk met mijn vader Willem Emile van Put zijn geboren zijn inmiddels allemaal overleden. Zij hebben dan wel kinderen en kleinkinderen, maar of en in hoeverre zij op de hoogte zijn gebracht van de levensgeschiedenis van hun oma en/of opoe is mij niet bekend.

Deze vier kinderen waren Hugo van Put, Johan van Put, Jeanette van Put en Walter van Put.¹

Hoofdstuk 2 Huwelijk en gezinsleven

Van de vóórhuwelijkse periode is mij zeer weinig bekend. Mijn moeder is op 11 juni 1928 beëdigd als adjunct commissaris bij het Hoofdbestuur van de Post-, Telegraaf- en Telefoondienst van Bandoeng. Zie in de bijlagen het PROCES-VERBAAL VAN EEDS-AFLEGGING. Verder blijkt uit een uittreksel uit het Register der beschikkingen van het Hoofd van den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst van 15 juni 1928 dat mijn moeder inderdaad tewerk was gesteld bij eerder genoemd Hoofdbestuur. Zie het betreffende uittreksel in de bijlagen. Ik heb een schriftelijk bewijs dat mijn moeder enkele maanden vóór haar huwelijk tijdelijk was

---

¹ Hugo Adrianus van Put, geboren in Serang, Indonesië op 31 oktober 1929, overleden in Columbia (South Carolina), USA op 7 maart 1976, Johan van Put, geboren in Serang, Indonesië op 22 februari 1931, overleden in Haarlem op 2 januari 2009, Jeanette Angeline van Put, geboren in Serang, Indonesië op 15 oktober 1932, overleden in Palo Alto, Californië, USA op 23 december 2005, Walter van Put, geboren in Serang op 24 augustus 1934, overleden in Vernon, Connecticut, USA op 11 februari 2009.

aangesteld als waarnemend adjunct-commies bij genoemd hoofdbestuur. De datum van dat document (zie bijlage) is 30 mei 1929.

Ik heb ooit gehoord dat mijn moeder mijn vader heeft ontmoet op de vestiging van het Hoofdbestuur van de Post-, Telegraaf en Telefoondienst te Bandoeng. Bij beschikking van 13 juli 1929 kreeg mijn moeder een nieuwe maandelijks beloning(wedde), zie de betreffende beschikking in de bijlagen.

Ik heb ook vernomen dat mijn moeder vóórdat zij in het huwelijk trad reeds in verwachting was van Hugo Adrianus van Put, mijn oudste broer. Het huwelijk tussen mijn vader en mijn moeder is gesloten op 30 oktober 1929. Zie de bijlage. Ik heb de huwelijksfoto ook als bijlage opgenomen.

Haar eerste zoon, Hugo Adrianus, is geboren op 31 oktober 1929. Naar aanleiding van die geboorte heeft zij tijdelijk verlof gevraagd en gekregen. Gedurende de verlofperiode van één maand heeft zij geen salaris ontvangen. Zie het betreffende uittreksel uit het Register der Besluiten van den Gouverneur van Nederlandsch-Indië. Het gaat dus om onbetaald verlof. De periode van één maand telde ook niet mee voor het pensioen. Destijds was dit zeer gebruikelijk. Tegenwoordig wordt het salaris doorbetaald, ook na één maand en duurt het verlof tot zes weken na de geboorte. Zie bedoeld besluit in de bijlagen.

Eind november 1929 trad mijn moeder weer, zij het tijdelijk, in dienst bij het Hoofdbestuur van de Post-, Telegraaf- en Telefoondienst te Bandoeng. Zie de betreffende bijlage. De wedde (salaris) bedroeg toen f 90,-- per maand.

Zij werd op 30 november 1929 opnieuw beëdigd. Wat opvalt is dat zij ondertekende met Put. Zie de betreffende bijlage.

Met beschikking van 7 maart 1930 werd zij weer tijdelijk in dienst genomen, mede naar aanleiding van een geneeskundig onderzoek. Zie de betreffende bijlage. Ik vermoed dat het destijds gebruikelijk was na een bevalling opnieuw te bezien om een vrouwelijke ambtenaar medisch geschikt was om een functie te vervullen. Tegenwoordig wordt een zwangerschap niet meer gezien als een medisch probleem. De wedde(salaris) bedroeg f 100,-- per maand.

Bij beschikking van 23 juli 1930 werd de wedde (salaris) verhoogd naar f 110,-- per maand. Zie de betreffende bijlage.

Bij beschikking van 6 augustus 1931 werd haar wedde verhoogd naar f 120,-- per maand. Zie de betreffende bijlage.

Bij beschikking van 29 juli 1932 werd de wedde van mijn moeder verhoogd naar f 130,-- per maand. Zie de betreffende bijlage.

Op 14 oktober 1932 kreeg mijn moeder wegens overcompleetheid eervol ontslag én een jaar wachtgeld. Zie de betreffende bijlage.

Per oktober 1933 werd zij eervol ontslagen 'uit 's Lands dienst'. Dat blijkt uit een uittreksel uit de beschikking van de directeur van verkeer en waterstaat van 2 mei 1935. Intussen waren geboren Johan, roepnaam Joop, (22 februari 1931), Jeanette Angeline, roepnaam Meis (15 oktober 1932 en Walter, roepnaam Wally (24 augustus 1934).

Bovenstaande foto is zeer waarschijnlijk door mijn vader gemaakt in de achtertuin van de woning in Bandoeng. De foto dateert vlak na de geboorte van Wally op 24 augustus 1934.

Bovenstaande foto's dateren van vlak na de geboorte van Wally van Put. Hij zit op de schoot van mijn moeder, te zien op de linker foto. Op de rechter foto zit Meis naast mijn moeder.

Bandoeng juni 1936, achtertuin. Hugo staat links met hondje in zijn armen. Naast hem staan Meis, vóór Meis staat Wally. Joop staat achter hem.

Omdat Wally (helemaal links op de foto naar mijn schatting toen ongeveer 3 jaar moet zijn geweest) denk ik dat deze foto dateert uit 1937). Derde van links of rechts is Meis. Tweede van links is Joop.

Wally (helemaal rechts op de foto lijkt hier twee jaar oud). Vandaar denk ik dat de foto uit 1936 stamt. Helemaal links is Hugo. Daarnaast zit Meis en naast haar zit Joop.

Hoofdstuk 3 Internering

Direct na de inval de Japanners op 8 maart 1942 in Nederlands-Indië werd mijn vader krijgsgevangen gemaakt en gedeporteerd naar het begin van de aan te leggen Birma spoorweg. Deze spoorweg heeft de bijnaam Dodenspoorlijn en ligt tussen Nong Pladuk in Thailand en Thanbyuzayat in Myanmar (het vroegere Birma).

Mijn moeder werd met haar vier kinderen geïnterneerd in een vrouwenkamp in de buurt van Bandoeng. Zeer waarschijnlijk gaat het om het Depot Mobiele Artillerie aan de Barosweg in Tjimahi. Zij zijn daar geïnterneerd geweest tot na de capitulatie van Japan op 15 augustus 1945. De internering werd verlengd vanwege de Indonesische vrijheidsstrijd (Bersiap). Een historisch onderzoek uit 2022 heeft de periode van de Bersiap gedefinieerd vanaf 17 augustus 1945 tot en met 31 maart 1947, met haar vier kinderen verder in een Japans vrouwenkamp doorgebracht, waarschijnlijk vanaf 17 augustus 1945 tot mei 1946. Dat betekent dat mijn moeder en haar vier kinderen ruim 5 jaar geïnterneerd zouden kunnen zijn geweest. Dat blijkt echter niet het geval, want mijn vader heeft op 1 november 1946 een besluit van de Directeur van Verkeer en Waterstaat ontvangen waarin zijn standplaats is aangewezen: het Post- en telegraafkantoor te Tandjongpinang (op het eiland Bintang van de Riouw Archipel). Zie de bijlage. Een nog duidelijker document, gedateerd 27 juni 1946, geeft aan dat mijn vader na uit krijgsgevangenschap te zijn bevrijd te werk is gesteld in het post- en telegraafkantoor te Tandjongpinang. Zie de bijlage.

Mijn moeder moet hem na beëindiging van de Tweede Wereld Oorlog weer hebben ontmoet vóór 27 juni 1946, maar de precieze datum is mij niet bekend. Mijn vader heeft mij verteld dat hij mijn moeder weer in Singapore heeft mogen ontmoeten.

Hoofdstuk 4 Periode na hereniging tot emigratie naar Nederland

Gelet op wat hierboven is aangegeven neem ik aan dat mijn moeder en haar vier kinderen vanuit de internering zijn verhuisd naar Tandjongpinang. Mijn vader vertelde mij dat in het post- en telegraafkantoor te Tandjongpinang (het voormalige Riouw, zijnde de hoofdstad van de Riouw Archipel) een woongedeelte zat. Hij vertelde er bij dat mijn moeder ook in het kantoor werkzaam was.

Het Post- en telegraafkantoor van Tandjongpinang

Mijn vader ontving op 2 oktober 1947 een besluit dat hij het beheer van dit kantoor mocht overnemen van dhr. K.A. Mehlbaum. Zie de bijlage.

Overdracht van het Post- en telegraafkantoor door K.A. Mehlbaum aan mijn vader Willem Emile van Put(4^e van rechts) op 26 juni 1947.

Mijn vader is op 20 april 1948 tijdelijk arbeidsongeschikt verklaard. Zie de bijlage. Op basis van deze verklaring heeft mijn vader aan de Directeur van Verkeer, Energie en Mijnwezen te kennen gegeven dat voor hem, zoals bleek uit de geneeskundige verklaring van 20 april 1948, een verlof wegens ziekte naar Nederland voor de duur van zes maanden noodzakelijk werd geacht. Zie de bijlage. Mijn vader had gevraagd tegen het eind van de maand juni 1948 met de M.S. Ruys uit Indië te mogen vertrekken. In het betreffende verzoek zijn vermeld Van Motman, Sophie en de vier kinderen, H.A. van Put, oud 18 j. (M), J. van Put, oud 17 j. (M), J.A. van Put, oud 15 j. (V) en W. van Put, oud 13 j. (M).

In het verzoek van mijn vader heeft hij vermeld dat zijn gezin in de maand juni van 1947 uit de Indonesische internering is bevrijd.

Uit het bovenstaande kan worden afgeleid dat mijn moeder met mijn vader en haar vier oudste kinderen in de periode juni 1947 tot 15 juli 1948 in het Post- en Telegraafkantoor van Tandjongpinang heeft gewoond.

Bovenstaande 6 foto's dateren van april 1948. Op foto nr. 6 (hierboven rechts) zit mijn moeder Sophie.

Hoofdstuk 5 Aankomst in Nederland en eerste verblijf in Nederlands Nieuw-Guinea

Het verzoek van mijn vader werd gehonoreerd bij Besluit van de SECRETARIS VAN STAAT HOOFD VAN HET DEPARTEMENT VAN VERKEER, ENERGIE EN MIJNWEZEN van 25 mei 1948. Zie bijlage. Omdat mijn vader dienstplichtig militair was moest hij toestemming krijgen van het K.N.I.L. om Nederlandsch Indië te mogen verlaten. Deze vergunning is hem ter hand gesteld in Batavia (het huidige Djakarta) op 15 juli 1948. Zie bijlage.

Op 6 mei 1949 zijn mijn tweelingbroer Edward Vincent en ik geboren in de Burgemeester van der Puttstraat 20 te Geldrop.

Foto links: Jozef Hubert; foto rechts: Edward Vincent

Enkele foto's in de achtertuin van de woning Burgemeester van der Puttstraat 20 te Geldrop